

over die kwestie der V.U.-propaedeuse, omdat geen nuchter mensch daaruit na deze dubbele herinnering tot een in troebel water visschen concludeeren kan.

K. S.

Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht. (IV.)

Men heeft in den jongsten tijd van den kant van hen, die het nieuwe kerkrecht propageeren, gezegd: art. 85 (vroeger 84) K.O. zegt wel, dat geen kerk over andere kerken... eenige heerschappij voeren zal, maar dat geldt van de eene kerk of dienaar ten aanzien van de eene of den andere, doch niet van eene vergadering van kerken als classisvergadering of synode. De kerken in classis of synode vergaderd, hebben te zamen wel over eene kerk en hare dienaren en leden oppermacht van beschikken, bevelen, schorsen, afzetten.

Ik heb gevraagd, vanwaar zij die macht hadden. En ik heb dat ook uitgedrukt op deze wijze: wanneer en hoe 10 of 25 x 0 meer werd dan 1 x 0. Dat is echter eigenlijk geene wijsheid van mij. Dr F. L. Rutgers drukt diezelfde gedachte in negatieve vorm met het oog op de regeling van de emeriti-verzorging uit, als hij schrijft: „Een rechtsgrond, waarop steunen zou, dat eenige kerk voor de finantiële verplichtingen eener andere kerk mede aansprakelijk zijn zou, op zichzelf niet bestaande, kan ook niet worden in het leven geroepen door een eventueel besluit eener Generale Synode. Deze toch is bij de Gereformeerde Kerken geenszins een bestuurscollege, dat als zodanig eene eigene macht over de kerken zou hebben, maar alleen eene vergadering van de kerken zelve, waarin deze haar eigene macht, althans voor een bepaald gedeelte, bijeenbrengen; en wanneer nu ieder van die kerken op zichzelf niets te zeggen heeft over de geldmiddelen eener andere kerk, kunnen zij gezamenlijk te dien aanzien evenmin eenig zeggenschap hebben”, Acta van de Synode te Utrecht, 1905, blz. 214.

Dus: bij de Gereformeerde Kerken is eene Generale Synode geenszins een bestuurscollege.

En zij heeft geene eigene macht over de kerken. En: „wanneer nu ieder van die kerken op zichzelf niets te zeggen heeft over de geldmiddelen eener andere kerk, kunnen zij te zamen evenmin eenig zeggenschap hebben”.

En wat van de geldmiddelen geldt, geldt toch evenzeer van al het andere van eene of van elke kerk eener classicale of synodale vereeniging van kerken.

Zoo heeft Dr F. L. Rutgers het uiteengezet en geleerd in het rapport betreffende art. 13 K.O. Want hij was de steller van dat rapport. En de Synode van 1905 heeft dat rapport met zijn voorstellen na enkele kleine wijzigingen aangebracht te hebben, aangenomen; welke wijzigingen geene betrekking hebben op het hier aangehaalde. „Deze Synode besluit derhalve, 1. het rapport van de deputaten der Synode, nadat de navolgende wijzigingen en aanvullingen zijn aangebracht, in zijn geheel over te nemen”, Acta, blz. 72, art. 131. En de Commissie, die prae-advies over dit rapport had uit te brengen, zeide, dat „daarin zoo schoon de beginselen zijn ontwikkeld, die aan Art. 13 K.O. ten grondslag liggen”, Acta, blz. 2190.

Wij hebben hier dus uitspraken van Dr F. L. Rutgers uit 1905, en door de Synode te Utrecht overgenomen. Toen was het reeds een 20 jaar na den aanvang der Doleantie. Mocht Dr Rutgers dus in 1886 in de hitte van den strijd soms over de zelfstandigheid der plaatselijke kerken en het vrijwillig, hoewel van Godswegen verplicht, confederatief verband onder Gereformeerde Kerken iets gezegd of geschreven hebben, dat minder juist moest heeten, nu, in 1905, was die strijd reeds een kleine 20 jaar achter den rug. Toch leerde hij nog evengoed:

eene Generale Synode is geenszins een bestuurscollege; zij heeft als zodanig geene eigene macht over de kerken;

heeft de eene kerk op zichzelf niets te zeggen over hetgeen van eene andere kerk is, dan hebben de kerken te zamen dat evenmin.

En dat heeft toen, 20 jaar na den aanvang der Doleantie, niet alleen Dr F. L. Rutgers geleerd, maar ook zijne mede-deputaten.

Ja, dat is overgenomen als haar overtuiging en besluit door de Synode te Utrecht in 1905.

In 1905.

Door de Synode te Utrecht.

Maar dat was in dezen niets anders, dan het Convent te Wezel reeds aannam: „Nochtans staan wij de Classicale Vergaderingen hier in geen regt toe over eenige Kerke ofte hare diensten; ten zij dezelve dat van zelfs zullen toestemmen; opdat de kerke niet tegens haar dank berooft werde van haar recht ende gezag”. Zie vorig nummer van „De Reformatie”.

En nu gaat men beweren: art. 85 heeft geene betrekking op de meerdere vergaderingen. De gezamenlijke kerken mogen wel heerschappij voeren over de plaatselijke kerken en hare dienaren. Dat wordt door Art. 85 K.O. niet uitgesloten!

Dat zou dan geen nieuw kerkrecht zijn, noch verlooening van de beschouwingen van Dr F. L. Rutgers en Dr A. Kuiper, en van de kerkrechtelijke beginselen der Doleantie.

Zulk eene principiële en algemeene verandering van kerkrechtelijke beschouwing, en dat in zoo betrekkelijk luttele jaren.

Trouwens, op het gebied van de principien, beleef men meer vreemde dingen. In 1905 was bovengenoemd

rapport inzake de regeling van Art. 13 K.O. geprezen als „zoo schoon de beginselen” ontwikkelend, die aan dat artikel ten grondslag liggen. Maar reeds een paar jaar later begon men eene regeling in te voeren, waarvan men zeide, dat zij met het te Utrecht aangenomen in wezen overeenkwam, en waarvan nog onlangs gezegd werd, dat wij in dezen niet naar Prof. Rutgers terug moeten, omdat wij nooit van hem weg gegaan zijn, hoewel Dr Rutgers zelf in 1909 van een dergelijke regeling o.m. dit schreef: „Hoe is het dan nu mogelijk, dat thans, zoo kort daarna” — d.i. na 1905 — „eene regeling wordt voorgesteld en in eene Classicale Vergadering wordt aangenomen, althans voorloopig, welke zoowel principiële als praktisch lijnrecht ingaat tegen dat rapport en dat Synodaal besluit, en dat zulke regeling dan nog bovendien voorgesteld wordt als daarmede geheel overeenkomende, en als eene goede uitvoering van dat besluit...”, Kerkelijke adviezen, I, blz. 93 v.

Nu bracht Prof. M. A. Goossen tegen de aanvoering en bijzondere drukwijze van bovengenoemde Wezelsche afspraak door Dr Rutgers en Jhr Mr de Savornin Lohman in, dat zij in geene enkele kerkenordening overgenomen was, blz. 193, noot 1. Daarop antwoordden deze Schrijvers: „Hetgeen in de aangehaalde artikelen van het Wezelsche ontwerp werd uitgesproken, is een grondbeginsel van ons kerkrecht gebleven, al werd het later in de kerkenordeningen ook niet meer geformuleerd met bewoordingen, die voor eene handleiding (als het Wezelsche ontwerp wilde geven) passende waren”, blz. 194 aan den voet der pagina.

S. GREIJNDANUS.

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (III.)

18. Wat gelooft gij van den Zoon?

Dat de Zoon de tweede Persoon is van de Godheid; het Woord en het Beeld des Vaders, gelijk aan den Vader, met Hem eeuwig en hetzelfde wezen deelachtig, van eeuwigheid door den Vader gegenereerd, en gezonden, opdat Hij, de menschelijke natuur aangenomen hebbende, mij en allen, die in Hem gelooven, door Zijn verdienste en almacht van den eeuwiggen dood zou bevrijden en in 'teeuwig leven zou herstellen.

19. Waarom noemt gij Hem Jesus, dat is Zaligmaker?

Omdat ik zeer vast overtuigd ben, dat Hij alléén door Zijn verdienste en macht de auteur (of oorzaak) is van de volmaakte en eeuwige zaligheid, voor mij en voor allen, die in Hem gelooven.

20. Waarom noemt gij Hem Christus, dat is Gezalfde?

Daarom, dat Hij van Zijn eeuwiggen Vader is verordeneerd en met den Heiligen Geest is gezalfd, opdat Hij voor mij en allen, die gelooven, de Hoogste Profeet zij, die ons den wil Gods openbaart; en onze Eenige Hoogepriester, die ons door Zijn tusschenkomst en door de eenige offerande van Zijn lichaam aan het kruis weer met God verzoend heeft; en onze Koning, die ons door Zijn Woord en Geest regeert, de voor ons verworven zaligheid handhaaft (bewaart) en het volkomen en eeuwig bezit ervan ons na dit leven overlevert.

21. Waarom noemt gij Hem Gods Eeniggeboren Zoon, daar toch ook wij Gods kinderen zijn?

Omdat alléén Hij naar Zijn Godheid, van nature Gods Zoon, van den Vader van eeuwigheid gegenereerd en met den Vader en den Heiligen Geest één en eeuwig God is; maar mij en allen, die gelooven, heeft God uit genade Zich tot kinderen aangenomen.

22. Waarom noemt gij Hem onzen Heere?

Omdat Hij door den Vader tot een Hoofd boven alle dingen in hemel en op aarde gesteld is, en ons met Zijn dierbaar bloed Zich verworven heeft.

R.

G. B.

LITERATUUR EN KUNST

Een bijzonder boek.

Een Martelaarskroon voor Joris Praet, door Hendrika Kuiper-van Oordt. — J. H. Kok, Kampen.

De plaats die mevrouw Kuiper—van Oordt in de rij onzer auteurs inneemt behoeft niet meer bepaald te worden. Zij is daarin ongetwijfeld een der eersten. Een boek van haar — hoe verwacht men dat met spanning!

Na „Het zonnetje in het paradijs” schreef zij geen roman meer. Slechts novellen en fragmenten verschenen er van haar.

En nu is dan dit nieuwe boek uitgekomen. Het uiterlijk is keurig verzorgd. De mooie en rustige illustraties vormen één geheel met het verhaal.

Een boek van mevrouw Kuiper—van Oordt leest men niet vluchtig. Dat is eenvoudigheid niet mogelijk, iedere zin vraagt onze volle aandacht. Want in deze klare, gedragen volzinnen staat ieder woord op de juiste plaats. Wat is het een genot om dit proza te lezen! Men proeft zin voor zin, men geeft zich gevangen onder dit zeer bijzondere werk, dat zoo in alle deelen een eigen cachet heeft. Nergens „haakt” het. In een rhythmischen cadans rijen de woorden zich aan, zoo gemakkelijk en licht alsof het schrijven geen inspanning heeft gekost. En toch, wat is dit werk bezonken en overwogen!

Men kan bij de beoordeeling van mevr. Kuiper—van Oordt's werk vaak de opmerking lezen dat het gegeven, het verhaal, eigenlijk maar in de tweede

plaats komt. De autrice zou zich geven in de beschrijvingskunst, en de handeling zou maar een ondergeschikte plaats innemen. Ook in dit laatste boek.

Nu geloof ik stellig dat men mevrouw Kuiper—van Oordt met deze meening onrecht andoet. In „Een martelaarskroon voor Joris Praet” zit een dramatische verwikkeling, die onweerstaanbaar en zeker als stuwkracht werkt. Niets uit het boek kan in dit plan gemist worden.

Het is niet gemakkelijk, om het „verhaal” na te vertellen. Het stille, doode stadje waarin dit alles zich afspeelt, is méér dan décor. Het is de verklaring van alles. In geen andere omgeving kon deze geschiedenis gebeuren.

Ze leven daar in een nauw verband, de oude aristocratische families Praet, Grauwenhijngst en Visser. Geld is er niet, traditie zooveel te meer. Uiterlijk onbewogen verloopt in het groote huis, de glorie van weleer, het leven van Stephanie met haar moeder Anna en oom Joris. Deze menschen wijden zich aan den eeredienst van het verleden. Met welk een groote, krachtige liefde houdt Anna Praet het oude huis in stand! Sober tot het uiterste leven zij, om den ouden naam en de glorie van de familie te kunnen handhaven.

In dezen gesloten „clan” komt geen vreemde. Daar détonneert ieder, die er niet bij hoort. De broers Klaphek worden er nieuwwakken burgerjongens. Amieke, het meisje van den ten doode opgeschreven Edmund Grauwenhijngst, verschijnt en verdwijnt als een ééndagsvliege. In een andere omgeving gezien zou men Koos en Cor Klaphek flinke, aardige jongens genoemd hebben, en Amieke een vlot kind.

En daarom is dit alles gedoemd tot verdwijning. De families sterven uit, de oude huizen worden bouwvallig.

Het kan niet anders, het is de loop der dingen. Heel merkwaardig is de figuur van Joris Praet. Hoe fijn en knap grijpt de schrijfster aan het begin van het boek even terug tot Joris' kinderjaren.

De kleine Joris zit op een stoofje, en luistert naar de gesprekken der groote menschen. Na Komijn, de dochter van den tuinman, brengt wat van de slacht. Maar ze brengt méér. „Iets dat het hoofdaasje, de krabjes, de kluijjes, in waardig verre te boven moest gaan. De gave namelijk harer profetieën”. De goedge mijnheer Praet behoeft niet te trachten, Na's woordenvloed te stuiten.

„Joris speelde niet, hij school achter de theestof weg en luisterde af wat Na zeide. In zijn kopje vielen de beelden gebroken binnen, gelijk gezichtsbeelden in 't prille kopje van een veulentje, dat men, voorzien van een hoofdstel met oogkleppen, door een brandenden baarder voeren zou. Hij hoorde van een God, die zich grimmig vertoont; men moest voortdurend maar roepen: „Bergen, valt op ons”. Er moest ergens een groot kwaad gebeurd zijn, dat moest nog gestraft worden, en het wachten op die straf was eigenlijk het allerergste; men zou haast blij wezen, als 't maar gebeurd was, hoe vreeselijk het dan ook wezen mocht. Maar het wonderlijke was, dat toorn en straf vlak vóór Na schenen op te houden, zoodat zij er nog precies buiten zat, gelijk een mensch veilig zit onder een afdakje, en vlak voor zijn voeten slaat een moordende hagelbui neer. Want Na zelf werd in 't minst niet akelig van de dingen die zij zeide; zij sprak over den God der wrake en over de plaats des eeuwigen afgrijzens met een fiksche stem. Het woord afgrijzen was Joris een vreemd brok in zijn kinderlijk begrip. Doch hij besefte dat het moest beteekenen: niet bij Jezus zijn.”

Onuitwischaar zijn die indrukken voor Joris Praet. Niemand doorgrondt wat er in dezen extatischen man leeft, met zijn sombere, zwarte oogen. De familie is het er over eens dat Joris een tikje malende is op 't punt van godsdienst. Maar Phaantje kent haar oom. En ze weet met angst, hoe hij onder den invloed staat van „'t volk van de Schrikkelpoort”. Die invloed zal hem tenslotte bijna doen ondergaan in een soort godsdienst-waanzin, wanneer hij meent zich als martelaar te moeten offeren voor de zonden van het stadje. Maar de genade van Christus is sterker dan de duistere ban van Joris' kinderjaren. Aan het einde belijdt Joris Praet het: „Christus is het, die de zonden vergeeft.”

Hoe prachtig is de schrijfster in haar ironie, als zij „het volk van de Schrikkelpoort” teekent! Zij heeft hen doorgrond, in hun zwoele overgeestelijkheid, die tenslotte zeer vleeschelijk is. „Niemand zou kunnen zeggen waar de lui van de Schrikkelpoort, religieus gesproken, onmiddellijk vandaan kwamen. Ze moesten wel van Protestantsche herkomst zijn. Maar nu leken het schuitjes, welke, losgeslagen en op drift geraakt, zinloos klotsebotsen tegen mekaars boord in een duister water. Ze hadden een soort Oud-Testament van eigen redactie, waarin met name Salomo's Hooglied de voorkeur genoot, en een Apocalypse van particuliere uitlegging, rijkelijk aangevuld met bevinding.”

Hoe kan een man als Joris Praet zoo onder den invloed raken van deze menschen? In de sfeer van het doode stadje is dit volkomen aanvaardbaar. Hier nemen de dingen andere vormen en verhoudingen aan, zooals de schaduwen achter

een kaarsw
vallen.

En daare
stuk dat to
Een klein
bladzijden.
heid gloeit
herleest he
gesproken
dat dit hog
geeft de s
de schrijfs
kweekt zo
van Oordt
deze mens
kennen als
doode stad
te zeer is
noch voor
sterken sta
zwakzinnig

Dit hoof
Amieke”,
Men zou m
een duidel
van dit we
is iemand
bacht” voll

We kunn
werk van
confrontat
gen: „nu, l
moge hij d
evenveel r
Madeliefje
baar.

Met „Ec
heeft mevr
letteren zo
M.

(In lev

In den
acht ure
vrouwen,
lingen, do
hoofdstede
wen. Zon
verstoren,
aandacht c
ruimschoo
nu eens s
voorzitter
aanhieven.

Twee u
zonderling
had aanscl
loofsmod
pende prec
psalmegeza
bestuur d
naam te
regelen na
regeldhede
genden av
der declne
de burgerij
ook maar

Toen ech
teel, Floris
afdoende
direct kom
onderzoek
opzienbare
hadden du
van een e
maar het
blijven. Ma
om een s
Montigny
op te drag
gewijze, se

Binnen
hun werk
niet, groot
weken kre
meer en t
andere; w
loopige be
alda, dat
gehad, toe
onderzoek

Uit dat
dat te Do
georganise
den; die e

geven in de
zou maar een
in dit laatste

rouw Kuypert
aandoel. In
Prael" zit een
verstaanbaar en
uit het boek

verhaal" na te
lezen dit alles
het is de ver-
omgeving kon

pond, de oude
woningst en
zooveel te
in het groote
even van Ste-
n oom Joris.
den eeredienst
pote, krachtige
huis in stand!
in den ouden
kunnen hand-

geen vreemde.
bij hoort. De
akken burger-
ten ten doode
gsg, verschijnt
In een andere
Cor Klaphek
hebben, en

ot verdwijning.
huizen worden

op der dingen.
in Joris Praet.
aan het begin
t' kinderjaren.
je, en luistert
menschen. Na
an, brengt wat
„Iets dat het
es, in waardij
namelijk harer
Praet behoort
id te stuifen.

chter de thee-
zeide. In zijn
binnen, gelijk
een veulentje,
tel met oog-
der voeren zou.
grimmig ver-
maar roepen:
gens een groot
gegrast wor-
as eigenlijk het
en, als 't maar
an ook wezen
dat toorn en
ouden, zoodat
k een mensch
rak voor zijn
ui neer. Want
van de dingen
od der wrake
ijzens met een
en was Joris
begrip. Doch
niet bij Jezus

en voor Joris
in dezen ex-
mbere, zwarte
s dat Joris een
dsdienst. Maar
eet met angst,
n „t'volk van
hem tenslotte
rt godsdienst-
s martelaar te
en het stadje.
erker dan de
Aan het einde
is het, die de

aar ironie, als
"teekent! Zij
overgeestelijk-
is. „Niemand
de Schrikkel-
ellijk vandaan
stantische her-
uultjes, welke,
inloos klotse-
duister water.
ent van eigen
s Hooglied de
e van particu-
et bevinding."
zoo onder den
? In de sfeer
nen aanvaard-
re vormen en
duwen achter

een kaarsvlam grillig en grotesk op den wand
vallen.

En daarom, hoe veelbeteekenend is het hoofd-
stuk dat tot titel draagt: „De doode kleine stad”!
Een klein kunstwerk op zich zelf vormen deze vijf
bladzijden. Een donkere, geheimzinnige schoon-
heid gloeit door de woorden heen. Men leest en
herleest het, en voelt de beklemming van onuit-
gesproken dingen. Wel verre is het er vandaan,
dat dit hoofdstuk gemist had kunnen worden! Het
geeft de sleutel tot het verhaal. Hierin spreekt
de schrijver het uit: „De geest der doode stad
kweekt zonderlingen”. En hóézeer mevr. Kuypert-
van Oordt ook haar liefde geschonken heeft aan
deze menschen en hun huizen, zij moet het er-
kennen aan het einde van dit hoofdstuk: — „De
dode stad is niet goed meer, voor niemand; al
te zeer is haar tijd voorbij. Zij deugt niet meer,
noch voor de zwakken, noch voor de sterken. De
sterken staan tegen haar op, de zwakken worden
zwakzinnig.”

Dit hoofdstuk behoort, met „De geschiedenis van
Amieke”, tot de beste gedeelten van het boek.
Men zou nog veel méér willen citeeren, om toch
een duidelijk beeld te geven van de schoonheid
van dit werk. Hoe is elk détail verantwoord! Hier
is iemand aan het woord, die „het heerlijk am-
bach” volkomen beheerscht.

We kunnen ons indenken, dat een auteur, die het
werk van mevr. Kuypert-van Oordt leest, tot een
confrontatie komt die hem tot zichzelf doet zeg-
gen: „nu, leg jij je pen maar neer!” Tot zijn troost
moge hij dan echter bedenken dat een madeliefje
evenveel recht tot bloeien heeft als een orchidee.
Madeliefjes zijn zelfs voor méér menschen bereik-
baar.

Met „Een martelaarskroon voor Joris Praet”
heeft mevr. Kuypert-van Oordt onze Christelijke
letteren zéér verrijkt.

M. GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT DE HISTORIE

Schetsen uit den Reformatietijd

door P. Brouwer.

(In leven redacteur van Friesch Dagblad.)

Psalmgezang en Geloofsbelijdenis.

I.

In den avond van den 29en September 1561, te
acht ure ongeveer, liep een aantal mannen en
vrouwen, burgers der stad zoowel als vreemde-
lingen, door de straten van Doornik, een der
hoofdsteden van het aloude graafschap Henegou-
wen. Zonder ook maar eenigszins de orde te
verstoren, was het toch blijkbaar hun doel, de
aandacht der burgerij te trekken, die hun dan ook
ruimschoots ten deel viel, niet het minst, wijl ze,
nu eens stilstaande, dan weer hun wandeling
voortzettend, af en toe een der psalmen van Marot
aanhieven.

Twee uren lang duurde deze ommeegang; de
zonderlingste „processie”, die de burgerij nog ooit
had aanschouwd, maar die door den ernst en ge-
loofsmoed der „betoogers” en door de aangrij-
pende prediking, die daar uitging van het plechtig
psalmgezang, diepen indruk maakte. Hoewel het
bestuur der stad, vrezende voor een kwaden
naam te Brussel, alle mogelijke voorzorgsmaat-
regelen nam, om in 't vervolg dergelijke „onge-
regeligheden” te voorkomen, gebeurde den vol-
genden avond precies hetzelfde, zonder dat een
der deelnemers werd gevat — wel een bewijs, dat
de burgerij er niet aan dacht deze rustige lieden
ook maar iets in den weg te leggen.

Toen echter nam de bevelhebber van het Kas-
teel, Floris de Montigny, de zaak in handen; nam
afdoende besluiten, waardoor zulke „troebelen”
direct konden worden onderdrukt en stelde een
onderzoek in naar de „schuldigen”, die op zoo
opzienbare wijze de plakaten des Konings
hadden durven overtreden. Hij achtte het onnoodig
van een en ander de Landvoogdes in te lichten,
maar het gebeurde kon in Brussel niet verborgen
blijven. Margaretha vond het feit ernstig genoeg,
om een speciale commissie van drie leden, met
Montigny aan 't hoofd, een uitvoerig onderzoek
op te dragen, waarvan de uitkomsten haar, stuks-
gewijze, schriftelijk moesten worden medegedeeld.

Binnen enkele dagen hadden commissarissen
hun werk aangevangen. Gelukte het hun in 't eerst
niet, groote vorderingen te maken, na een paar
weken kregen ze een draad in handen, weldra
meer en toen volgde de eene ontdekking op de
andere; werden telkens nieuwe personen in voor-
loopige hechtenis gesteld en ondervraagd en bleek
alra, dat de Landvoogdes een fijnen neus had
gehad, toen ze meende, dat de zaak wel een
onderzoek waard zou zijn.

Uit dat onderzoek bleek toch niet minder, dan
dat te Doornik een gevestigde, vrij talrijke, goed
georganiseerde gemeente bestond van gereformeer-
den; die eigen opzieners had, een eigen, georden-

den leeraar bezat; geregeld haar samenkomsten
hield en met andere soortgelijke gemeenten, vooral
in het zuiden des lands, in geregelde correspon-
dentie stond. Die ontdekking was wel een onder-
zoek waard!

De vijanden van Christus' Kerk draalden dan
ook niet, om er gebruik van te maken. Men kon nu
eens zien, dat de Koning en zijn dienaren gelijk
hadden, met zeer streng tegen deze calvinisten op
te treden. Neen, dat waren geen losse eenlingen,
die dwalende en verdwaasd loochenden wat de
Kerk leerde — ze waren veel erger! Ze vormden
met elkander een staatsgevaarlijke, geheime orga-
nisatie, die haar vertakkingen over het gansche
land uitbreidde en die slechts den gunstigen tijd
afwachtte, om haar slag te slaan en tegen de
gestelde machten zich openlijk te verzetten. Het
gebeurde te Doornik, waar een bepaalde groep
dezer eedgenooten zich met groote onbeschaamd-
heid in 't publiek tegen de koninklijke plakaten
verzette, was immers tekenend!

De lastertaal maakte indruk op de massa des
volks.

Nog zat er de schrik voor en de afkeer van de
Wederdoopers in, die immers door hun anar-
chistische woelingen den Staat in beroering had-
den gebracht en vijandig stonden tegen elke ge-
regeerde orde van zaken. De psalmzangers van
Doornik waren met wat slechten wil allicht op
één lijn te stellen met de Amsterdamsche naakt-
loopers... ja, de laster had vrij spel gekregen en
een gunstig terrein!

Nog was het onderzoek te Doornik in vollen
gang, toen daar in den nacht van 1 op 2 Novem-
ber iets gebeurde, dat al even ongewoon genoemd
mocht worden als het psalmzingen op de publieke
straat. Toen, in den morgen van den 2en Novem-
ber, de groote buitenpoort van het Kasteel zou
geopend worden, vonden de soldaten op de bin-
nenplaats een zorgvuldig gesloten en verzegeld pak-
ket, klaarblijkelijk in den nacht over den muur
geworpen.

Montigny, wien het pakket werd gebracht, vond
daarin tot zijn verbazing een uitvoerig klaagschrift
van de gemeente van Jezus Christus te Doornik,
onder het kruis, gericht aan de commissarissen
of, in hun afwezigheid, aan de Overheid der stad.
In dat geschrift geven de vervolgdten te kennen,
dat zij niets anders leeren, dan wat van den be-
ginne aan door Jezus Christus en Zijne apostelen
gepredikt is; ze ontkennen met grooten nadruk,
dat ze belagers zouden zijn van de gemeene rust
of dat ze zouden willen rebelleren tegen den
Koning. Wat het openbaar gezang betreft, dat de
vervolgung uitlokte, zij zeggen het niet te kunnen
prijzen, al staan sommigen der hunnen daaraan
schuldig, maar ze beschuldigen hun vijanden, dit
optreden te hebben uitgelokt en heimelijk te heb-
ben aangemoedigd, opdat ze vat op hen zouden
hebben.

Opmerkelijk is ook, wat de vervolgdten zeggen
met betrekking tot hun aantal. „Meer dan de helft
der inwoners dezer stad en meer dan honderd-
duizend in het gansche land”, zijn naar dit ge-
tuigenis met hen dezelfde belijdenis toegedaan. Zij
wijzen er op, welk een ramp het zal zijn, voor
stad en land, als de vervolging met dezelfde streng-
heid wordt voortgezet. „Helaas! mijne heeren, wat
zult gij doen met zooveel duizenden personen van
beiderlei sekse, van allerlei leeftijd, mannen en
vrouwen, jongelingen en jongedochters, edellieden,
edelvrouwen en gezeten burgers, menschen van al-
lerlei staat en kwaliteit! Welk een wreedheid, om
die allen te willen vervolgen! De wateren der stad
zullen rood zien van het bloed; de zon zal ver-
duisterd worden door het vuur en den rook! Hoe-
veel brandstapels en schavotten zullen dáár-
voor niet noodig zijn! Wat zal er worden van de
welvarende stad, wat van de welvaart des gan-
schen lands! Hoe zal het U te moede zijn, als gij
uw eigen bloedverwanten en vrienden ter straf-
plaats ziet henenleiden... Als gij op dezen weg
voortgaat, dan zal de Koning straks zonder onder-
danen zijn, want wij zijn veel sterker in getal, dan
gij denkt. Het is nu te laat, mijne heeren! en de
zaak is te ver gevorderd, dan dat gij zoudt kunnen
uitblussen het Evangelie en de kennis der waar-
heid. Nooit heeft het Evangelie het tegen de ver-
volgung afgelegd... Voor één der onzen, die ter
dood wordt gebracht, voegen zich honderd ande-
ren bij ons: gijzelven zijt er getuige van!”

Geen wonder, dat de commissarissen dit manne-
lijk-oetmoedig schrijven belangrijk genoeg achtten,
om het aan Margaretha op te zenden en een nauw-
keurig onderzoek instelden, wie toch wel de vaar-
dige penvoerder zijn mocht, die het voor de ge-
meente had opgesteld.

Met bijzonderen nadruk kwam het smeek- en
verweerschrift ook op tegen de verdenking, als
zouden de vervolgdten zinnen op rebellie, gelijk
de Wederdoopers indertijd. Zij zeggen daarvan:
„God is ons getuige, hoe afkeerig we zijn van al
wat zweemt naar tumult en dat we het volk
leeren, geduldig te zijn en te bidden voor al zijn
vervolgers, hulpe wachtende uit den hemel, van-
waar ze ons ook beloofd is, overlatende de wrake
aan Hem, wien ze behoort: aan God, die ook
vergeving doen zal aan al degenen, die ons ver-
volgen. Ja, wij willen, dat gij weten zult, mijne
heeren! dat het land in de uiterste verwarring

zou zijn geraakt, als wij niet steeds ons uiterste
best hadden gedaan, om het volk in te loomen,
dat het niet in beweging geraakte.”

Aangrijpend was ook het slot van 't stuk:
„Maar indien gij niet wilt aflaten, zoo bidden
wij God, dat Hij ons genade geve, deze vervolging
geduldig te verdragen tot eere Zijns Naams; ge-
nade geve, dat wij, onschuldig zijnde, standvastig
in den dood mogen gaan en de hemel en de aarde
zullen getuigen zijn, dat gij ons uitroeit zonder
oorzaak!”

(Wordt vervolgd.)

Sweelinck's „dan sus, dan soo” en der Gerefor-
meerden „vijf of zes maal”)

door Jan Zwart.

I.

[Ter inleiding.

Toen de voor zooveel ontstellende mare door ons
land ging: Jan Zwart overleden, werd eenige dagen na
zijn in Jezus ontslapen een Herdenkingsdienst gebou-
den, waarin de redacteur van dit blad een woord van
gedachtenis sprak. De man, die voor duizenden van
Gereformeerde confessie een getuige was geweest van de
door hemzelf zoo scherp getoonde en doorleefde waar-
heid, dat het Calvinisme en de Kunst, wel verre van
vijanden, een macht vermochten te zijn in en voor een
wereld welke zich vergaapte aan „een in-armelijke
kunstverdwazing ter eener en een platte vermaakkunst
ter anderder zijde” had een taak achtergelaten, aan de
voortzetting waarvan te werken, een lust en zware last
tevens mocht heeten.

Prof. Schilder verzocht mij na afloop van genoemde
plechtigheid, voor wat „De Reformatie” betreft, den
arbeid van mijn vader voort te willen zetten.

Wij gelooven dat er, zonder aan het werk van de
Heeren medewerkers Drs. Luyckenaar Francken, D.
Stroo en Mr A. Bouwman toe of af te willen doen, alle
reden toe is om in eersten aanloop een gedeelte van
mijn vaders schriftelijke nalatenschap in deze kolom-
nen te plaatsen.

Niet alleen omdat daarmee tevens leiding wordt ge-
geven aan hen die zich willen aangordten om zijn levens-
wiel voort te zetten met de daad. Maar vooral, wijl
door studie en nog eens studie van hetgeen mijn vader
mocht geven, na eigen intense worsteling, in het bij-
zonder Onze Kerkzang en hoe wij eraan zijn gekomen,
wordt gevrijwaard van al te lichtvaardige terzijdestel-
ling door voorstanders van niet eens „oorspronkelijke
melodieën” en van aanslagen door medestanders van
„streng(?)” en „punten en komma's”, „rhythmisch” en
„naar de woorden” spelers van allerlei slag en scholing.

Zaandam.

S. ZWART Jzn.]

Laat mij U eerst even duidelijk maken wat het
„dan sus dan soo” van Sweelinck en der Gere-
formeerden „vijf of zes maal” beteekent.

Hoe ik aan die twee uitdrukkingen gekomen ben?

Ik vertel U eerst een kleurige gebeurtenis, een
levend staaltje van 17e eeuwse muziek en lees
u daarna voor een vrij zakelijke, nuchter-droge
Kerkeraadsresolutie.

„Mij gedenekt” — aldus Ds Baudartius, de gere-
formeerde Predikant van Zutphen, medevertaler van
den Staten Bijbel in zijn „Memorijen ofte Cort Ver-
hael der Gedenckweerdichste so kercklike als
werltlike Geschiedenissen van Nederland, Vrank-
rijk en nog vele andere landen van den Jaere
1603 tot in het Jaer 1624” — „dat ick eens met
eenighe goede vrienden, bij Meijster Jan Petersz.
Sweelinck mijne goeden vriend, gegaen zijnde, met
noch andere goede vrienden, in de maand van Mey,
ende hij aen het spelen op zijn Clave-cijmbel ghe-
comen zijnde, hetzelfde continueerde tot omtrent
middernacht, spelende onder anderen het liedeken
„Den lustelicken Mey is nu in synen
tijdt”, d'welck hij, soo ick goede memorye daer
van hebbe, wel op vijf- en twintigerley wy-
zen speelde, dan sus, dan soo. Als wij opstonden
ende onsen afscheijt wilden nemen, so badt hij ons,
wij soudon doch dit stuck noch hooren, dan dat
stuck, niet cunnende ophouden, also hij in een
seer soet humeur was, vermaeckende oock hem-
selven.”

U begrijpt nu wel, wat dat Sweelinck's „dan
sus dan soo” is. Namelijk: Sweelinck's kunst van
op veelderlei manier, vijf- en twintigerley wijzen,
een zangwijs „in alle vaten van de const te ver-
gieten”, zooals ze vroeger zeiden, te „varieeren”,
zooals wij het thans noemen.

En als vanzelf volgt nu ook der Gereformeer-
den „5 of 6 maal” dat U duidelijk wordt uit
hetgeen ik voorlees van het besluit dat men te
Dordrecht vanwege den Kerkeraad nam in het
jaar 1598, waarbij den orgelisten voor en na de
predicatie geboden werd te spelen, special: „ter-
stond na de predicatie met de psalmen te begin-
nen, en dit 5 of 6 maal te achtervolgen; En zoo
zij dan musicale stuckkens wilden spelen mogten
zij het doen, mits dat zij grave, stichtelijke stux-
kens speelden en motetten en lichtvaardige achter-
wege lieten.”

1) Referaat, grotendeels uitgesproken op den orgeldag voor
Nederlandsche Orgelkunst en -Historie, Woensdag 26 Sept.
1934, Grootte Kerk, Bolsward.